

... на здобуття наукового ступеня доктора психол. Наук: 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” / І.С. Булах.– К., 2004. – 42 с.

4. Венгер Г.С. Психологічні особливості рольових стосунків у дистатних сім'ях // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2015. Випуск 27. С. 103 -107.

5. Гріньова О.М. До проблеми розвитку ціннісно-сислової сфери особистості підлітка / О.М. Гріньова // Журнал «Науковий огляд». - № 10 (31). – 2016. – С. 2 – 6.

6. Каган В.Е. Стереотипи мужності-жіночності і образ «Я» / В.Е. Каган // Питання психології. – 2005. – № 3 – С. 20–25.

7. Логвінова Д.В. Гендерні стереотипи старшокласників про соціальні ролі / Д.В. Логвінова // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Серія «Психологія». – 2005. – № 702. – С.100–104.

8. Райс, Ф. Психология подросткового и юношескоговозраста / Ф.Райс. – СПб.: Питер, 2000. – С. 314

9. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смыслжизни/ Мартин Селигман— М.: Издательство «София», 2006. —368 с.

10. Фесенко П.П. Что такое психологическое благополучие? Краткий обзор основных концепций // Научные труды аспирантов и докторантов. М.: Изд-воМоск. Гуманитар. Ун-та, 2005b. Вып. 46. С. 35–48.

11. Шамионов Р.М. Социальнаяактивность и субъективное благополучиеличности / Р.М.Шамионов//Личность и бытие: субъектныйподход: Материалы 5 Всерос. Науч.-практ.конф. Краснодар, 2010. – С.61-64.

12. Diener E. Subjective well-being /E.Diener / PsychologicalBulletin. – 1984. – N 95. – P. 542–575.

13. Diener, E. Most people are happy Text. / E. Diener, C. Diener // Psychological Science. 1996. – Vol. 7. –P. 181 – 185.

Ryff C. The structure of psychological well-being revisited//J. of Personality and Social Psychology. 1995. Vol. 69. P. 719-727.

УДК 159.9

Дарья Шпак
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 053 «Психологія»

Лідія Деркач
завідувач кафедри психології та педагогіки,
доктор психологічних наук, професор
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

БУЛІНГ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ПРОТИДІЇ

Актуальність дослідження. Поняття «59рацівн» було завжди присутнє в житті людей, починаючи ще з часів, коли існувало рабство.Актуальність

дослідження проблеми визначається дискусійністю та невирішеністю 60раці-
внинних та методологічних засад в педагогічній та віковій психології до фе-
номена 60рацівн, який означає: «травля», «образи», «гноблення», «висмію-
вання» тощо.

Мета дослідження: висвітлення психологічних напрямків кваліфікації та протидії 60рацівни в українському соціокультурному просторі.

Виходячи із мети дослідження, ми конкретизували завдання досліджен-
ня, зокрема:

1. Проаналізувати статистичні дані щодо вікових та гендерних 60раці-
вностей прояву 60рацівни в Україні.

2. З'ясувати психологічні передумови виникнення кібербулінгу, форми
його прояву в глобальному онлайн просторі.

3. Запропонувати психологічні засоби протидії 60рацівни в освітньому
середовищі.

Метод дослідження: огляд психолого-методичної літератури з означе-
ної проблеми, а також співставлення шляхів подолання та протидії 60рацівни
в нащій країні та за кордоном.

Виклад основного матеріалу: Огляд психолого-методичної літератури
з психологічних механізмів 60рацівни, передумов та умов його виникнення,
типових схем поведінки булерів різних вікових категорій, в різних крос-
культурних контекстах свідчить про те, що важливим механізмом його запу-
ску є втрата поваги до особистості, особливо в шкільному віці. Ця 60раці-
вість кваліфікації феномену, що розглядається, є типовою для країн світу.
Види та форми цькування школярів та підлітків є копіюванням поведінки
батьків, членів родини.

Виходячи з цього, саме виховання дитини у дошкільному віці за умови
домашнього насилля, суттєво впливає на її поведінку, дорослої людини, у
суспільстві і відношенню до інших осіб. Аксиомою є твердження про те, що
необхідно з дитинства розвивати у дитини почуття поваги до інших дітей та
дорослих.

Наступний психологічний механізм 60рацівни стосується сімейного
насилля в будь-яких проявах: наприклад, батька по відношенню до матері,
батька досина, доньки тощо.

Протидія 60рацівни є нагальною не тільки психологічною проблемою,
але й профілактичною в сенсі пізнання передумов його виникнення.

. Згідно останніх статистичних даних, близько 80% дітей в Україні до
15-річного віку в тій чи іншій формі стають учасниками булінгу. Вони мо-
жуть бути жертвами, булерами або сторонніми спостерігачами. У той час ко-
ли більша частина дітей зустрічаються з булінгом одноразово, близько 8%
дітей шкільного віку є хронічними жертвами і піддаються булінгу декілька
разів на тиждень. Такі дані узгоджуються зі статистичними даними Націо-
нального центру превенції булінгу США, відповідно до яких від 6 до 8% ді-
тей регулярно потерпають від насильства у навчальному закладі.

На першому місці (близько 60% учнів) назвали бажання продемонструвати, хто «головний»; 35% опитаних посилалися на дратівливі особливості характеру однолітків, їх окремі фізичні особливості, вади, недоліки або поведінку; понад 20% дітей не усвідомлювали, що таким чином вони завдають шкоди своїм одноліткам.

За даними опитування, представленого Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Спеціальною представницею Генерального секретаря ООН з питань насильства щодо дітей у Нью-Йорку 4 вересня 2019 р., **третина молодих людей у 30 країнах світу стають жертвами онлайн-булінгу**, а кожна п'ята молода людина змушена була пропускати заняття в школі через кібербулінг та насильство. В Україні 29% опитаних підлітків були жертвами онлайн-булінгу, а 16% були змушені пропускати через це шкільні заняття..

У межах соціологічного опитування підлітки та молоді люди через SMS і сервіси миттєвих повідомлень дали відповіді на низку запитань про свій досвід онлайн-булінгу та насильства, а також про те, де ці явища найчастіше трапляються і хто, на їхню думку, має відповідати за їх подолання.

Близько 32% опитаних вважають, що за подолання кібербулінгу має відповідати держава; 31% – що самі молоді люди, 29% відповідальними назвали інтернет-провайдерів. Але сама молодь вважає, що в Україні молодих людей проблему може вирішити сама молодь. В той час, кожен п'ятий український підліток стверджує, що державні органи мають бути відповідальними за подолання кібербулінгу.; а 14 % молодих людей вбачають необхідність залучення школи і ще 12 відсотків – інтернет-провайдерів.

З часом, вже подорослішав, людина вступає до вищих навчальних закладів і знову потрапляє у коло своїх одноліток, заводить нові знайомства. Студенти з інших міст найчастіше оселяються у гуртожитках, що призводить до нових комунікацій і при звичаєння до нового спілкування адаптування до нового соціального середовища.

Верховна Рада України ухвалила **Закон про протидію булінгу**, яким вводиться адміністративна відповідальність за цькування в закладах освіти. Документ, потреба в якому назріла давно, вніс зміни в **Кримінальний кодекс України, закони «Про освіту» і «Про загальну середню освіту»**. На наш погляд, такий закон дозволяє захищати порушені права школярів, студентів, і є одним із шляхів протидії проблеми б1рацівни в наш час.

Вже у дорослому житті, обравши професію, мені потрібно було адаптуватися до нового колективу. І мій власний досвід, професійна комунікація із колегами породжували певні психологічні проблеми. Ситуація була ускладненою тому що, тна робочому місці потрібно не тільки знайти спільну мову з колегами, але й добре виконувати свої робочі обов'язки, на основі яких час-то виникають конфлікти, стреси, агресія, як поміж колег, так і між б1рацівником і клієнтом.

Наприклад, можна розглянути роботу оператора кол центру. Ця людина кожного дня приймає безліч дзвінків, допомагає абонентам у вирішенні акту-

альних питань для власного життєвого сценарію. Кожного дня оператору потрапляють дзвінки з сердитими клієнтами, які висловлюють своє обурення, хто спокійно, зважено, а хтось агресивно, з використанням навіть ненормативної лексики. Зрозуміло, що з психологічної точки зору, такі емотивні реакції направлені не на самого працівника, а на роботу компанії і її послуг в цілому. Але кожен оператор це також людина і в неї є свій спектр почуттів, певний рівень самоконтролю.

Як протидіяти проявам неповаги, вербального насилля?

Ми знайшли психологічно обґрунтований спосіб абстрагуватися від таких розмов, будувати позитивний контекст комунікації з клієнтом - все одно неприємний осад залишається.

Отже, булінг (bully – хуліган з англійської) – це моральне, фізичне насильство, агресія в будь-якій формі, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, з метою викликати страх, тривогу і підпорядкувати людину своїм інтересам.

Прочитавши це, здається, що це точний опис – професіограма оператора кол-центру, а не поняття «булінгу», оскільки на даній посаді ти не можеш висловлювати свої емоції абоненту, а просто як беземоційне створіння відповідаєш на наведені питання. Часто потрапляються такі абоненти, що агресивно налаштовані і до оператора також, і байдуже відносяться до нього, як до людини, некоректно до нього звертаючись або погрожуючи. З часом, таке відношення набридає, виводить із себе, тому ця професія і є такою недовготривалою. Мало хто залишається надовго на такій посаді.

Зрозуміло, що оператор має стримувати свої емоції і спокійно розмовляти, але є й такі розмови, що інколи доводять до сліз. І, якби це не було дивно, до плачу доводять зазвичай не особи, які використовують ненормативну лексику, а абоненти, які морально дають просто словами, тоном, тобто, моральний боулінг.

Висновки. Таким чином можна зробити висновок, що від булінгу можна потерпати у будь-якому віці. Психологічними механізмами запуску боулінгу є брак поваги до особистості на будь-якому етапі онтогенетичного розвитку та сімейне насилля.

Але все ж таки найбільше на цю проблему, з нашої позиції, можуть вплинути тільки батьки, оскільки вони прокладають траєкторію становлення та розвитку особистості дитини. В такому разі логічно зазначити, що психологічні тренінги слід проводити саме з батьками (вони виступатимуть у ролі посередника, а також основного елемента вирішення такого актуального питання).

Отже, булінг може виникати у будь-якому суспільстві: у навчальних закладах, на роботі, навіть вдома (наприклад, якщо обираєш чоловіка тирана або свекруха надто керівна особа). В тому, що в сучасному світі з'явилась така тенденція, ми вважаємо, винні саме батьки, оскільки саме від виховання залежить, якою особистістю буде дитина, хто і як формує характер і поведін-

ку її у суспільстві. Якщо надавати надмірну любов та увагу, як то кажуть «здувати порошинки», потім така людина буде з підвищеним самолюбством та самооцінкою, що може призвести до встановлення її у суспільстві як зачинателя булінгу, наприклад.

Навіть якщо подивитись у минуле, наші бабусі і дідусі або мати та батько у школі не зазнавали таких зазіхань з боку хуліганів, оскільки таких осіб було дуже мало, виховання попереднього покоління надавалось більш правильно: їх навчали поважати інших осіб, вести себе більш толерантно та ввічливо. Зараз же, здається, люди забули, як це, поважати та допомагати.

Література:

1. Абсалямова К.З. Булінг у середовищі молодшої школи - соціально-психологічні й особистісні аспекти / К.З. Абсалямова, О.Л. Луценко // Вісник Харк. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія: Психологія. - 2013. - № 1046.-С. 216-221.
2. Барліт О.О. Соціально-педагогічна та психологічна проблема булінгу в освітньому середовищі/О.О. Барліт. - Запоріжжя: Олекс, 2013. - 82 с.
3. Дроздов О. Феномен булінгу в школі: шляхи вирішення проблеми/О. Дроздов//Соціальна психологія. - 2016. - № 6. - С. 124 - 132.
4. Лушпай Л.І. Булінг як соціально-педагогічна проблема та шляхи її вирішення/Л.І. Лушпай//Соціальна педагогіка: теорія та практика. - 2015. - № 4. - С. 26-28.
5. Горностаї П.П. Личность и роль: Ролевой подход в социальной психологии личности. – Киев: Интерпресс ЛТД, 2007. – 312с.
6. Olweus D. Bulling at school: What we know and what we can do. – Oxford: Blackwell Publishing. – 1993. – с.128.
7. Впровадження пілотної моделі структурної профілактики насильства щодо дітей: узагальнення досвіду проекту: інформаційнометодичні матеріали / Н.В. Зимівець, Ю.М. Малієнко, Т.П. Цюман / за заг. ред. І.Д. Звереві . - К., 2009. - 64 с.
8. Превенція агресивності та насилля в освітньому середовищі: методичні рекомендації / О.Ю. Дроздов, Л.В. Живолуп, О.В. Ніжинська, Я.В. Сухенько / за ред. Я.В. Сухенко. - Полтава ПОППО, 2011. - 80 с. 143.
9. Барліт О.О. Соціально-педагогічна та психологічна проблема булінгу в освітньому середовищі/О.О. Барліт. - Запоріжжя: Олекс, 2013. - 82 с.